

هدفمند کردن یارانه‌ها در بخش کشاورزی

مهندس رامین امینی*

چکیده:

یکی از سیاست‌های دولت در حمایت از تولیدکنندگان، اعطای یارانه است. بخش کشاورزی نیز از این قاعده مستثنی نیست. با توجه به ماهیت و وقوع ریسک در این بخش، نحوه اعطای یارانه نیز توجه خاصی را می‌طلبد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که اعطای یارانه به تولید بخش کشاورزی، سهم اندکی از کل یارانه‌های بخش دارد و بهتر است دولت با هوشمندی و تدبیر و رعایت اولویتها، با افزایش سهم تولید از یارانه‌های اختصاص یافته، حمایت خود را از تولید کشاورزی افزایش دهد. از میان یارانه‌های تولیدی کشاورزی، یارانه بیمه کشاورزی از نظر فنی و مدیریتی توجیه منطقی دارد، زیرا، با بیمه، نخست: شاغل واقعی فعالیت کشاورزی از حمایت برخوردار می‌شود، ثانیاً: بیمه با بهبود شاخصهای مدیریتی به افزایش بهره‌وری (Productivity) عوامل تولید کمک کرده، چرخه‌ی ایجاد می‌کند که اعطای یارانه باعث افزایش بهره‌وری و افزایش بهره‌وری اصولاً نیاز بخش به حمایت دولت را کم‌رنگ می‌کند.

پیشگفتار

این نوشتار بر آن است تا نگاهی کوتاه و تا حد توان دربرگیرنده به موضوع روز - که از آن به نامهای گوناگون طرح تحول اقتصادی (که جانگاہ آن هدفمند کردن نظام یارانه‌ی کشاورزی بر گرانگاہ دواستوانه کلان اثری و

غذاست) - داشته باشد و از آن به عنوان مدخلی به تأثیر و تأثر هدفمند کردن یارانه‌ها در توسعه بهره‌وری تولید در بخش کشاورزی، بهره‌برد. همچنین، نگاهی به مدیریت ریسک (Risk Management) به عنوان سیاستی کارآمد و آزموده در افزایش بهره‌وری، مشتمل بر کاهش داده‌ها و افزایش ستانده‌های بخش، با ابزار

* کارشناس ارشد کشاورزی

بیمه کشاورزی، خواهد داشت.

نیم‌نگاهی به اقتصاد ایران

بررسی توانمندیها و پتانسیلهای موجود در اقتصاد ایران نشان می‌دهد که این اقتصاد از ظرفیتهای قابل توجهی برخوردار است، با اینحال، بررسی عملکرد مؤلفه‌های کلیدی اقتصاد کلان، اعم از رشد اقتصادی و دیگر شاخصهای توسعه یافتگی، نمایانگر این است که با وجود برخورداری از ظرفیتهای بالا و نیز تلاش مسئولان در دستیابی به سطوح بالاتر توسعه؛ همچنان اقتصاد ایران با مشکلات ساختاری چون کندی و نوسان رشد، تورم بالا و نابرابری توزیع درآمد و بهره‌رو است.

ریشه این مشکلات را می‌توان در پایین بودن کارآمدی (Efficiency)، هدفمند نبودن نظام بارانه‌ها، کارایی پایین نظام مالیاتی، کاستیهای نظام گمرکی، تنگناهای نظام بانکی و تناقض در نظام ارزش‌گذاری پول ملی جستجو کرد.

در کنار پتانسیلهای انسانی، فرهنگی، ژئوپلیتیک؛ منابع طبیعی نقش پررنگی را ایفا می‌کند.

تنوع شرایط اقلیمی (نزديك به ۱۰ اقليم مختلف)، برخورداری از ۲۹ میلیون هکتار اراضی مزروعی (Arable)، ۱۲ میلیون هکتار جنگل، ۹۰ میلیون هکتار مرتع، دسترسی به منابع آبی به میزان ۱۲۰ میلیارد متر مکعب، دسترسی به ذخایر و گونه‌های متنوع گیاهی و حیوانی، جایگاه پنجم جهان از نظر دسترسی به منابع نفت و جایگاه دوم دسترسی به منابع گاز و نیز دسترسی به سایر ذخایر معدنی، از ویژگیهای این پتانسیل و مبین وضعیت مطلوب جهت دستیابی به رشد بالاتر اقتصادی است.

اقتصاد کشاورزی ایران

بخش کشاورزی، به همراه شکار، جنگل‌داری و ماهیگیری، از کل ارزش افزوده بخشهای اقتصادی در محصول ناخالص داخلی؛ طبق آمار ارایه شده توسط

مرکز آمار ایران در سال ۱۳۸۶ سهم ۱۱/۲٪ و از میان شاغلان ۱۰ ساله و بیشتر بدون در نظر گرفتن کارگران فصلی، ۲۲/۸٪ را به خود اختصاص داده است.

از مجموع ۳/۴۷ میلیون واحد بهره‌برداري کشاورزی در کشور، حدود ۸۶/۷ درصد آنها را واحدهای زیر ۱۰ هکتار تشکیل داده و متوسط اندازه واحدهای زیر ۱۰ هکتار طی سالهای مورد بررسی کاهش یافته است و میانگین کل کشور نیز طی این دوره از ۶/۰۵ به ۵/۰۷ هکتار رسیده است.

بنا به گزارش مرکز پژوهشهای مجلس، بیش از ۹۰ درصد آب کشور در بخش کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرد که اگر تنها راندمان کاربردی آب در این بخش به میزان ۵ درصد افزایش یابد، مقدار آب صرفه‌جویی شده معادل با کل نیاز بخشهای دیگر خواهد بود.

از دیدگاهی دیگر؛ روند کاهش جمعیت روستایی در بر دارنده این پیام است که باید به دنبال ایجاد فضای مناسب برای مواجهه با این پدیده باشیم. به عبارتی دیگر، باید ظرفیتهای تازه در اقتصاد کشور و مناطق روستایی تعریف شود و به‌طور منطقی با این روند کاهشی برای بالندگی معیشت و اقتصاد جامعه استفاده شود.

آمارها همچنین ما را مجبور به پذیرش دو واقعیت می‌کند؛ یکی این که سرانه دستیابی به زمین در بخش کشاورزی در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران اندك است (۰/۷ هکتار) و این در حالی است که این میزان در کشورهای توسعه یافته ۵۹/۶ هکتار است.

حال، با افزایش رو به انفجار جمعیت و نیاز از این جمعیت به تأمین غذا، کاهش سرانه زمین برای هر شاغل کشاورزی و گسترش خرده مالکی در کشور، وضعیت رو به گذار از اقتصاد معیشتی، سهم بالای مصرف آب در بخش کشاورزی و افزایش نرخ بیکاری در میان شاغلان بخش و بالطبع افزایش مهاجرت از روستاها به شهرها، شکاف وسیع مطالعه در افزایش بهره‌وری عوامل این بخش را واضح می‌سازد.

وضعیت تخصیص یارانه‌ها در بخش کشاورزی

به طور کلی؛ یارانه (subsidy) بهایی است که دولت‌ها برای رساندن کالا و خدمات به دست مصرف کننده به قیمت ارزاتر و حمایت از توان رقابت تولید کنندگان پرداخت می کنند.

بررسی نظام یارانه کالاها و خدمات کشورمان نشان می دهد که برخلاف بسیاری از کشورها، سهم عمده یارانه‌ها را «یارانه مصرفی» تشکیل می دهد. در حالی که در بخش کشاورزی، پرداخت مستقیم دولت بابت یارانه کود شیمیایی در سال ۱۳۸۳ معادل ۶۵۰ میلیارد ریال و پرداخت یارانه خرید گندم ۱۴,۰۴۹/۸ میلیارد ریال بوده است. در دهه‌های اخیر نیز به برکت افزایش درآمدهای نفتی، یارانه غذا از رشد قابل ملاحظه‌یی برخوردار بوده و از ۵/۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۵۲ به ۳۱,۹۰۱/۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۴ افزایش یافته که رشد سالانه‌یی معادل ۳۲ درصد را نشان می دهد.

اعطای یارانه بدون هیچ قید و بندی، موجب بروز مشکلاتی نظیر افزایش هزینه‌های دولت، ناکارایی و فساد نظام توزیع و افزایش ضایعات می شود. بیشتر کشورهایی که پرداخت یارانه را به صورت فراگیر انجام می داده‌اند، از دهه ۱۹۸۰ به دلایل مختلف چون پرهزینه بودن یارانه فراگیر در اثر رشد جمعیت و افزایش قیمت مواد غذایی، ناکارایی نظام توزیع دولتی و اثرات منفی کنترل قیمت محصولات بر تولید کنندگان محصولات یارانه‌یی، اقدام به هدفمندی یارانه‌ها کرده‌اند.

یارانه تخصیص داده شده به بخش کشاورزی، طبق قانون بودجه سال ۱۳۸۸ مبلغ ۸۵۵۰ میلیارد ریال به نهاده‌های کود شیمیایی، بذر، نهال، تراکتور، کمباین، بهینه‌سازی در مصرف سموم و دفع آفات نباتی و کود شیمیایی، تأمین وجوه اداره شده جهت توسعه فعالیت‌های کشاورزی، توسعه خدمات بهداشتی-درمانی دامهای عشایری و روستایی، خوراک دام و اصلاح نژاد دام روستایی، واکسن دام، سموم و مواد ضد عفونی کننده،

مواد بیولوژیک و خدمات هواپیمایی ویژه است. طبق جدول شماره (۱) مشاهده می شود که یارانه‌های تولیدی بخش طی سالهای ۱۳۸۴-۱۳۸۱ روند افزایشی داشته، ولی برای سال ۱۳۸۵ دچار کاهش شده است. ذکر این نکته ضروری است که پرداخت بخش عمده یارانه توسط سازمان حمایت مصرف کنندگان و تولید کنندگان انجام می شود. این یارانه‌ها به سازمانهایی مانند سازمان غله، سازمان تعاون روستایی، سازمان امور عشایر و... و وزارتخانه‌های مختلفی مانند وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، وزارت کشور، وزارت بازرگانی و... تحت عنوان مصرفی، تولیدی و خدماتی داده می شود که عمده آن یارانه‌ها برای مصرف کنندگان است. در عین حال، دولت به صندوق بیمه و بانک کشاورزی نیز بخش دیگری از یارانه را پرداخت می کند. لذا، با توجه به اینکه همه اقلام یارانه توسط یک دستگاه پرداخت نمی شود، دسترسی به اطلاعات کامل و شفاف در مورد میزان و نحوه پرداخت با مشکل مواجه است.

مشاهده می شود روند تغییرات یارانه تولیدی بخش کشاورزی در مقایسه با یارانه پرداختی برای مصرف کنندگان، از سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۳ در حال کاهش بوده است. ولی، از سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۸۵ فاصله به تدریج کاهش می یابد. به عبارت دیگر، طی سالهای اخیر یارانه پرداختی برای مصرف کنندگان دچار افزایش چشمگیری شده است و این در حالی است که یارانه تولیدی برای بخش کشاورزی (علیرغم اهمیت بخش کشاورزی به عنوان زیربنای توسعه کشور) با افزایش بسیار کندی همراه بوده است.

اعطای یارانه به بخش کشاورزی از طریق پرداخت بخشی از حق بیمه:

بخش کشاورزی، برای پیشرفت و توسعه، نیازمند حمایت دولت است و دولت برای جلوگیری از کاهش سرمایه گذاری و افزایش تولید در این بخش؛ سیاستهای مختلفی اعمال کرده است. در این راستا، برخی از مهمترین سیاستها عبارت است از:

جدول ۱- یارانه‌های مصوب تولیدی بخش کشاورزی در سالهای ۸۵-۸۱

(میلیون ریال)

۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	یارانه‌های اعطایی
۶۹۵۰۰۰۰	۷۰۲۷۰۰۰	۳۹۹۷۶۰۰	۲۰۳۸۵۰۰	۱۵۹۴۳۰۰	کود
۷۶۳۰۰۰	۶۵۴۴۰۰	۶۵۴۴۰۰	۶۴۳۵۰۰	۷۵۶۱۰۰	سم و بذر
-	۱۶۴۱۱۰۰	۷۱۱۱۰۰	۶۷۲۵۰۰	۶۷۲۵۰۰	تراکتور و کمپاین
۴۰۰۰۰۰	۶۰۹۰۰۰	۳۳۵۰۰۰	۳۵۴۶۰۰	۳۸۱۰۰۰	واکسن و سموم
۱۲۱۸۳۷۰	۲۰۰۰۰۰۰	۹۰۴۷۲۵	۸۸۵۹۳۰	۲۰۰۰۰۰	سود و کارمزد تسهیلات
۱۴۲۱۱۵۲	۱۱۰۰۷۳۵	۱۰۲۵۵۱۲	۲۲۶۰۹۷/۱۲	۹۴۰۰۸/۳	بیمه (سهم دولت)
۲۵۰۰۰	۲۵۰۰۰	۱۰۲۰۰	-	-	خدمات هواپیمایی ویژه
۳۳۲۵۰۰۰	۲۸۰۰۰۰	۲۵۹۲۰۰	۲۵۹۲۰۰	-	خاک فسفات و اسید فسفریک
۱۰۰۰۰۰	-	-	-	-	انواع نهال
۵۰۰۰۰	-	-	-	-	تجهیز آزمایشگاه برای عوامل تولید
۱۱۲۵۲۵۲۲	۱۳۴۵۲۵۳۵	۷۸۹۷۷۳۷	۵۰۶۲۴۲۷/۱۲	۳۶۹۷۹۰۸/۳	جمع

مأخذ: مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

جدول ۲- یارانه‌های پرداختی سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان در سالهای ۸۵-۸۱

(میلیون ریال)

سال	بخش کشاورزی	تولید در بخش کشاورزی	مصرف کننده	درصد سهم یارانه پرداختی به بخش کشاورزی از کل یارانه‌ها
۱۳۸۱	۷۱۰۱۱۵/۵	۶۵۵۱۱/۵	۱۲۰۱۲۶۴۵	۵/۱۴
۱۳۸۲	۸۸۰۲۰۰	۸۱۶۰۹۰	۱۵۶۲۲۸۴۱	۴/۹۴
۱۳۸۳	۲۵۰۵۳۱۳	۲۰۴۵۷۹۹	۲۲۴۲۷۲۰۵	۸/۲
۱۳۸۴	۹۷۵۵۳۲۰	۹۷۲۰۳۲۰	۳۵۸۴۸۹۵۰	۲۱/۳
۱۳۸۵	-	-	۴۱۷۶۳۷۰۴	-

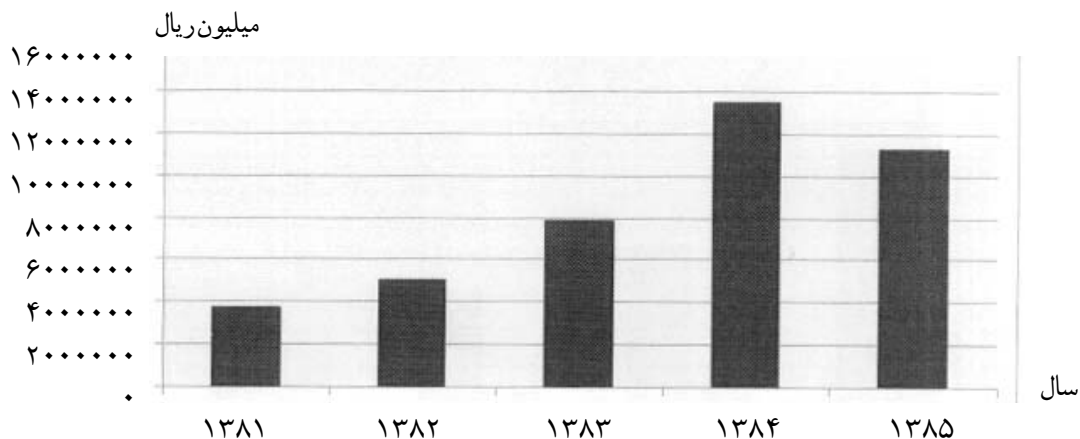
مأخذ: مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

جدول ۳- مقایسه نرخ رشد برخی از اقلام حمایتی و اعتباری کشاورزی در سالهای ۸۵-۸۱

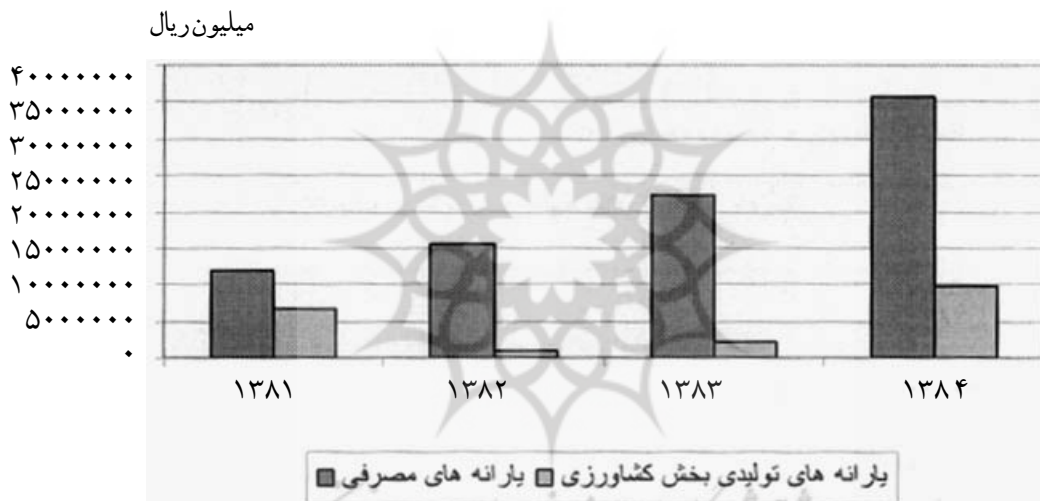
یارانه کود و بذر	یارانه سم	یارانه سود و کارمزد تسهیلات کشاورزی	یارانه حق بیمه سهم دولت	یارانه‌های تولیدی	یارانه اعتبارات و تحقیقات و آموزش	یارانه اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی
۰/۲	۰/۱	۰/۴	۰/۷	۰/۱	۰/۰۳	۰/۱

مأخذ: مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

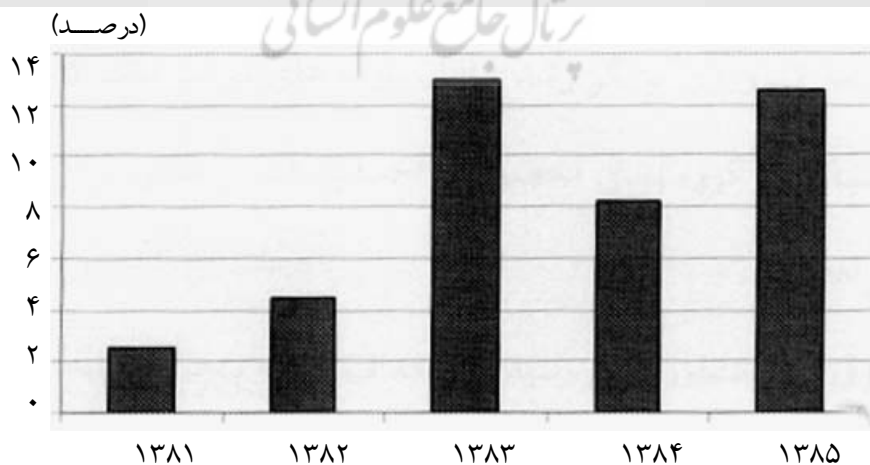
نمودار ۱- یارانه‌های مصوب تولیدی بخش کشاورزی در سالهای ۸۱-۸۵

نمودار ۲- مقایسه یارانه تولیدی بخش کشاورزی با یارانه‌های مصرفی در سالهای ۸۱-۸۵

نمودار ۳- سهم بیمه کشاورزی از یارانه‌های اعطایی به بخش کشاورزی در سالهای ۸۱-۸۵

هستند و می‌تواند به هر صورتی هزینه شود، باید اختصاص آن به بخشهای مختلف هدفمند باشد تا افزون بر بهره‌مندی مستقیم و غیرمستقیم اقشار مختلف و حمایت اصولی از بخش، از هدر رفتن منابع و سرمایه‌های ملی جلوگیری به عمل آمده و موجبات توسعه پایدار کشاورزی را فراهم سازد.

بدین منظور، طرح گروهبندی محصولات زیربوش بیمه توسط گروه تحقیق و بازاریابی صندوق بیمه کشاورزی، ضمن برقراری امکان تخصیص منابع مالی دولت به بیمه کشاورزی و اجرای آن در سال زراعی ۸۷-۸۶ توانسته موجب حمایت بیشتر از تولیدکنندگان محصولات عمده و اساسی کشاورزی گردد و نیز از آنجا که عوامل تولید این بخش، گستره‌یی به وسعت فرش زمین و بام آسمان دارد و جزء محدودیتهای تولید به معنی عدم امکان افزایش در مقابل رشد انفجاری و لجام گسیخته جمعیت دارد، می‌تواند موجب بهره‌وری عوامل تولید کشاورزی و افزایش تولید از این تنهاراه باقی مانده گردد.

این طرح جامع، نگاهی از زوایای مختلف به هدفمندی یارانه کرده است؛ به طوری که براساس حداقل درصدهای پیشنهادی در طرح گروهبندی محصولات زراعی، بار مالی دولت را بیش از میزان ۷۴۴ میلیارد ریال کاهش داده است.

بحث، تحلیل و نتیجه‌گیری

آنچه از مقال فوق برمی‌آید، این که؛ با توجه به ماهیت ریسک‌پذیری بالای بخش کشاورزی، لزوم حمایت دولت از این بخش ضروری است.

اعطای یارانه به بیمه کشاورزی، به‌عنوان یکی از سیاستهای اعمال شده از سوی دولت - به منظور حمایت از تولید و تولیدکننده - باعث ایجاد نظام پایدار، همراه با کارایی بخش خواهد بود.

نگاهی اجمالی به حق بیمه‌های اخذ شده از کشاورز و حق بیمه سهم دولت در کنار هزینه‌های غرامتهای پرداختی، گذشته از هزینه‌های اجرایی در ربع قرن

- اعطای یارانه به نهاده‌های تولید

- اعطای یارانه به اعتبارات و تسهیلات بخش جهت امور جاری و سرمایه‌یی

- تعیین قیمت‌های خرید تضمینی محصولات کشاورزی

- اعمال محدودیتهای تعرفه‌یی و غیر تعرفه‌یی بر واردات محصولات کشاورزی

- پرداخت یارانه به صادرکنندگان محصولات کشاورزی

- ارایه رایگان انواع خدمات توسعه‌یی و ترویجی

- پرداخت غرامت به خسارت دیدگان از بلایای

طبیعی

- اختصاص یارانه به بیمه کشاورزی

- انجام سرمایه‌گذاریهای زیربنایی مختلف برای

توسعه روستایی

جدول (۳) نشان‌دهنده رشد چشمگیر یارانه بیمه کشاورزی از یارانه‌های تولیدی بخش در مقابل رشد منفی یا در واقع کاهش سهم سم و بذر است. بعد از حق بیمه سهم دولت، سود تسهیلات کشاورزی بیشترین رشد را داشته است که می‌تواند بیانگر هدفمندی یارانه‌های تولیدی به سمت و سوی یارانه‌های مطمئنی باشد که کارایی عوامل تولید نیز به همراه آنها افزایش یابد.

با توجه به اهمیت بیمه کشاورزی در مدیریت ریسک و تثبیت درآمد کشاورزان، تزریق یارانه به این مقوله از اهمیت بالایی برخوردار است و سهم زیادی از یارانه‌های بخش به بیمه کشاورزی در کشورهای توسعه‌یافته نشانگر این امر است. در کشورهای با گسترش مطلوب نظام بیمه، دولت یارانه‌هایی را به این بخش اختصاص داده است که این یارانه‌ها شامل درصدی از حق بیمه (Premium) محاسبه شده و غرامت پرداختی (Indemnity) توسط صندوق بیمه (در صورت عدم پوشش هزینه‌های اجرایی و غرامتهای آنها توسط حق بیمه‌های دریافت شده) است.

از آنجا که این یارانه‌ها به عنوان منابع عمومی

تلاش بیمه کشاورزی، بیانگر رشد شتابان یارانه‌های دولت است که در آینده نیز رو به افزایش خواهد بود، لذا، لزوم هدفمند کردن این یارانه‌ها در قالب طرح گروهبندی محصولات احساس شده و فزون‌براین کاهش بار مالی دولت، موجب افزایش کارایی و تخصیص بهینه عوامل تولید خواهد شد.

بنابراین، با توجه به رسالت صندوق بیمه کشاورزی و رسیدن به اهداف برنامه پنجم؛ هدفمند کردن یارانه‌های تخصیصی بیمه کشاورزی، گذشته از کاهش بار مالی دولت نسبت به سالهای قبل، موجب افزایش راندمان و بهره‌وری عوامل تولید شده است.

بر اساس آنچه در این نوشتار آمد؛ با ورود به عرصه جهانی، عضویت در سازمان تجارت جهانی (WTO) و واقعی شدن قیمت‌ها در بازار رقابت جهانی؛ کشاورزی باید به گونه‌ی مدیریت شود که سودآور باشد و این ممکن نیست مگر با افزایش بهره‌وری عوامل تولید. بدین منظور؛ باید سرمایه‌گذاری در این بخش یا ضرب امنیت‌ی بالا انجام گیرد که از راهکارهای این افزایش امنیت ایجاد رقابت با دیگر بخشها، یعنی صنعت و خدمات بوده، انگیزه و رغبت سرمایه‌گذاران برای سرمایه‌گذاری در تولید کشاورزی ایجاد گردد تا این بخش هم، از نظر سودآوری و ارزش افزوده، با صنعت و خدمات وارد رقابت شود. ایجاد درآمد مطمئن و قابل قبول برای تولیدکننده بخش کشاورزی، به صورت راهبردی و اقتصادی کردن کشاورزی نیز می‌تواند ما را در نیل به این هدف یاری رساند.

اما گفتنی است نظر به ناگزیر بودن ریسک در فعالیت‌های بخش کشاورزی که مثال کارخانه‌ی بدون سقف و حصار در معرض خطر قرار دارد و با نگاهی به موقعیت جغرافیایی ایران که روی کمر بند خشکی و خشکسالی زمین، با ثلث بارندگی متوسط نسبت به میانگین جهانی و تبخیر و تعرق سه برابر متوسط جهانی، جایگاه یازدهم ایران در رتبه‌بندی کشورهای بلاخیز و رخداد ۳۱ نوع بلیه طبیعی از ۴۰ نوع بلایای طبیعی در کشورمان؛ این را خاطر نشان می‌کند که باید

نگاه مسئولان به این بخش نگاهی ویژه باشد. بررسی تذکرات نمایندگان مجلس شورای اسلامی به مسئولان اجرایی بخش کشاورزی، نشان می‌دهد اکثر این تذکرات برای خسارات، از جمله خسارات ناشی از خشکسالی حوزه‌های انتخابیه آنهاست. حال، این سوال مطرح می‌شود که در این شرایط؛ اعطای یارانه چه وجهی دارد؟

در پاسخ باید خاطر نشان کرد این بدان معناست که سیاست‌های دولت در کوتاه مدت - به دلیل پرهیز از تشویش‌های سیاسی اجتماعی که مغایر با تدبیر کلان‌کشورداری است - نباید تغییر کند. اما، در افق میان‌مدت و بلندمدت، با متوجه کردن یارانه‌ها به سمت تولید و افزایش سهم یارانه‌هایی که با بهبود مدیریت، بهره‌وری واحدهای تولیدی را افزایش می‌دهند، می‌توان دوری را ایجاد کرد که اعطای یارانه و افزایش بهره‌وری با هم افزایی (synergic)، یکدیگر را تقویت مضاعف کرده، به طوری که بتوان حمایت‌های دولتی را کم‌رنگ کرد و در نقاط دیگر به کار برد.

از این میان، بیمه کشاورزی با شروط ضمن عقد قرارداد خود با کشاورزان - آنچنان که در اساسنامه آن به موضوع تشویق و تسووق کشاورزان به تولید بهتر، آنها را ترغیب به مدیریت هر چه بهتر واحدهای تولیدی می‌کند - تا جایی که در صورت عدم وقوع خسارت ناشی از عوامل طبیعی غیر قابل پیش‌بینی، واحد دچار افت درآمد نمی‌گردد و این همان بهره‌وری عوامل تولید است.

پیشنهاد

- سهم یارانه‌های کشاورزی از GNP (تولید ناخالص ملی) افزایش یابد.

- دولت سیاست‌های حمایتی خود را در زمینه پرداخت یارانه به بخش کشاورزی از سوی یارانه‌های مصرفی به سمت یارانه‌های تولیدی منعطف کند.

- افزایش هدفمند سهم بیمه کشاورزی و سود تسهیلات کشاورزی از یارانه‌های پرداختی به

تولیدکنندگان بخش کشاورزی.

منابع

- گروه تحقیق و بازاریابی صندوق بیمه کشاورزی، (۱۳۸۵)، [طرح گروهبندی محصولات کشاورزی زیر پوشش بیمه (به منظور هدفمند کردن یارانه‌های دولت)].
- عرب مازار، عباس (۱۳۸۳)، مجموعه مقالات دومین همایش علمی بیمه کشاورزی، [توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری].
- نجفی، بهاء‌الدین، (۱۳۸۶) [سیاست غذا]، ماهنامه اقتصاد ایران شماره ۱۰۵.
- گزارش دبیرخانه کار گروه اقتصادی، (۱۳۸۷)، مقدمه‌یی بر طرح تحول اقتصادی.
- www.tahavolateeghtesadi.ir
- دبیرخانه کار گروه طرح تحول اقتصادی، (۱۳۸۷)، طرحی برای مهار نفرین منابع طبیعی
- www.tahavolateeghtesadi.ir
- اشرفی، م، و مهربانیان، الف، و احمدپور کاخکی، الف، (۱۳۸۶)، [بررسی نظام بهره‌برداری خرد و دهقانی در کشاورزی ایران:

تنگناها، سیاستها و راهکارهای حمایتی].

- مهربانیان، ا، و مؤذنی، س، (۱۳۸۷)، [بررسی یارانه‌های پرداختی توسط دولت به بخش کشاورزی در ایران و تجارب سایر کشورها]، مؤسسه پژوهشهای برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، گروه پژوهشی سیاستهای حمایتی
- امینی، رامین، (مرداد ۱۳۸۸)، [تقویت بیمه سبز، راهبردی ضروری یا ضرورتی راهبردی]، نشریه پیام جهاد کشاورزی.
- مؤسسه پژوهشهای برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، گروه سیاستهای حمایتی.

- بررسی نظام خرد و دهقانی در کشاورزی ایران
- نقش الگوی مناسب نظام بهره‌برداری کشاورزی در چشم‌انداز ۲۰ ساله در برنامه چهارم توسعه، پور فلاح سید محله، رضا

www.hosseinzadegan.ir

- آمار بانک مرکزی، (۱۳۸۵)، بخش کشاورزی.
- آمار نامه سال ۱۳۸۶ مرکز آمار ایران.
- توزیع یارانه نهادها و عوامل تولید کشاورزی

www.maj.ir